

Інвестиційна діяльність як фактор європейської економічної інтеграції

Investment activity as a factor of European economic integration

Богдан Стрілець

Ключові слова:

європейська економічна інтеграція, позитивна інтеграція, негативна інтеграція, федералізм, функціоналізм, неофункціоналізм, міждержавний підхід, інвестиційна діяльність.

Key words:

European economic integration, positive integration, negative integration, federalism, functionalism, neofunctionalism, intergovernmental approach, investment activity.

У 2014 році з підписанням та ратифікацією Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, наша держава підтвердила взятий Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р. № 2411-VI (ст. 11)¹ курс на європейську інтеграцію, в тому числі економічну. Одним із факторів європейської економічної інтеграції є інвестиційна діяльність, і, зокрема, в напрямі регулювання цієї діяльності розвивається європейська економічна інтеграція. Угода про Асоціацію передбачає необхідність гармонізації законодавства України у сфері фінансових послуг, у тому числі яке стосується інвестиційної діяльності, до *acquis* Європейського Союзу (далі – ЄС).

Дослідженням правових аспектів європейської економічної інтеграції в ЄС займалися українські вчені І. Яковюк, Я. Костюченко, О. Решота, А. Рябошапченко, Н. Мушак та ін. Проте такий фактор європейської економічної інтеграції, як інвестиційна діяльність, не був досліджений у вітчизняній літературі.

Метою статті є дослідження інвестиційної діяльності як фактору європейської економічної інтеграції.

Інвестиційна діяльність, як фактор залучення капіталу в економіку держави, згадувалася ще на початку європейської інтеграції. У Декларації Міністра закордонних справ Франції Робера Шумана від 5 травня 1950 року, було запропоновано створити інтеграційне об'єднання в базових сферах економіки (вугільній та сталеливарній) – Європейське об'єднання вугілля і сталі, яке у підсумку стало сьогодні ЄС. У цій Декларації було запропоновано введення певних перехідних заходів для економічного розвитку, в тому числі застосування плану виробництва та інвестицій². Як слушно зазначає Н. Мушак, «початок організованої інтеграції в європейських співтовариствах був пов'язаний насамперед із задоволенням спільних економічних інтересів держав-членів об'єднань»³. А задоволення спільних економічних інтересів безпосередньо пов'язано з інвестиційною діяльністю: надання певних свобод і гарантій діяльності для інвесторів і заохочення інвестицій зумовлюють залучення капіталу в усі сфери економіки.

У преамбулі Договору про заснування Європейської економічної спільноти від 25 березня 1957 року (Римського договору)⁴ було висловлено, по-перше, намагання зміцнити союз економік і забезпечити їх гармонійний розвиток шляхом зменшення розбіжностей, що існують між різними регіонами, і пом'якшення відставання тих, які користуються меншими привілеями, а по-друге, бажання посприяти шляхом спільної торговельної політики поступовому скасуванню обмежень на міжнародну торгівлю. У статті 2 цього Договору було вказано, що шляхом встановлення спільного ринку і наближення економічних політик

¹ Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 40. – Ст.527.

² The Schuman Declaration – 9 May 1950 / Official website of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en.

³ Мушак Н. Концептуальні засади європейської інтеграції у сфері транскордонного співробітництва / Н. Мушак // Віче. – 2015. – № 10. – С. 23

⁴ Treaty establishing the European Economic Community (Rome, 25 March 1957) / EUR-Lex [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3Axy0023>.

країн-членів метою Співтовариства повинно бути сприяння гармонізації розвитку економічної діяльності всього Співтовариства, безперервне і збалансоване розширення, зростання стабільності, прискорене зростання рівня життя і тісніші стосунки між державами-членами. У статті 67 проголошувалось поступове знищення перешкод руху капіталу між державами-членами Співтовариства. Статтею 85 заборонялися як несумісні зі спільним ринком всі угоди між підприємствами, рішення про об'єднання підприємств та узгоджені дії, які могли вплинути на торгівлю між державами-членами та які мали на меті запобігання, обмеження чи спотворення конкуренції в межах спільного ринку, в тому числі шляхом обмеження або контролювання інвестицій.

Європейська економічна інтеграція здійснювалася за допомогою так званої «позитивної» та «негативної» інтеграції. Концепція «позитивної» та «негативної» інтеграції була розроблена європейськими вченими Я. Тінбергеном, П. Кептейном та П. Верлореном. Негативна інтеграція передбачає просте зникнення бар'єрів на шляху до транскордонного переміщення товарів, послуг і факторів виробництва. Потреба в трудових ресурсах втілилася в необхідності врегулювання свободи руху осіб; потреба в інвестиційних ресурсах – у свободі руху капіталу та платежів⁵. У сфері інвестиційної діяльності прикладом «негативної інтеграції» можна назвати ліквідацію обмежень руху капіталу (свободу руху капіталу), дозвіл здійснювати діяльність інвестиційним фірмам, які отримали ліцензію в одній державі – члені ЄС, на території інших держав – членів ЄС тощо.

Сутність «позитивної інтеграції» полягає в ухваленні нормативно-правової бази та створення інститутів, які сприяють вільному руху товарів, послуг, осіб і капіталів. Ця інтеграція передбачає розроблення та проведення спільної політики державами, що беруть участь в інтеграційних процесах, щодо регулювання ними суспільних відносин⁶. Прикладом «позитивної інтеграції» є формування спільної торговельної політики ЄС, а безпосередньо у сфері інвестиційної діяльності – віднесення регулювання прямих іноземних інвестицій до компетенції ЄС, створення на рівні ЄС спеціальних структур для консультування інвесторів і забезпечення інвестиційних проектів тощо.

«Позитивна» та «негативна» інтеграції є основою інтеграційних процесів. Окремо, як показує практика, вони не можуть існувати. Однак, як зазначає С. Беренда, ці типи інтеграції дають важливий поштовх до розгляду вичерпності інтеграційного потенціалу кожного з рівнів економічної інтеграції від преференційної зони торгівлі до політичного союзу та закладають основи оцінки якості та послідовності цього процесу⁷.

Процес євроінтеграції поступово став предметом уваги науковців, які висловлювали різні погляди щодо природи інтеграційних процесів у країнах Європи. Унаслідок цього виникли такі історичні концепції, як федералізм, функціоналізм, неофункціоналізм, а також міждержавний підхід.

Згідно з федералістичною концепцією державна влада здійснюється на двох основних рівнях – це федеральний центр та підлеглі йому суб'єкти. Історично федералізм передбачає компроміс між суб'єктами, що передбачає наявність постійного договору, згідно з яким суб'єкти передають частину компетенції загальним федеральним органам державної влади, але зберігають значну частину власних повноважень і володіють певним ступенем самостійності у відносинах з іншими суб'єктами федерації чи із зарубіжними державами⁸. Федералістична теорія почала формуватися ще в 1920 рр. ХХ ст. в ранніх спробах європейської інтеграції. Прихильниками цієї теорії були Р. Куденхове-Калергі, А. Спінеллі та ін. Слід зазначити, що термін «федерація Європи» містився у згаданій Декларації Робера Шумана. У документі було вказано, що Європейське об'єднання вугілля і сталі «повинне негайно забезпечити створення загальних основ для економічного розвитку в якості першого кроку до федерації Європи» і змінити долю регіонів, постраждалих після Другої світової війни.

⁵ Костюченко Я.М. Етапи європейської економічної інтеграції / Я.М. Костюченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 99 (2). – С. 137.

⁶ Мушак Н. Концептуальні засади європейської інтеграції у сфері транскордонного співробітництва / Н. Мушак // Віче. – 2015. – № 10. – С. 23.

⁷ Беренда С.В. Экономическая интеграция Украины в условиях реализации биполярной концепции / С.В. Беренда // Бизнес Информ. – 2014. – Вип. 3. – С. 27.

⁸ Дульський І.В. Федералізм і функціоналізм в теорії європейської інтеграції / І.В. Дульський // Вестник Южно-Уральского государственного университета : Серия Право. – 2010. – Выпуск 22. – № 18. – С. 11.

Варто зазначити, що хоча у правовій природі ЄС можна віднайти риси, які властиві федеративній державі⁹, термін «федералізм» не згадується в установчих договорах ЄС. Це зумовлено, зокрема, тим, що для Великобританії, традиційно орієнтованої на неприпустимість обмеження власного суверенітету, трактування термінів «федералізм» і «федерація» є недопустимим: під час підготовки Маастрихтського договору представники Великобританії заперечували проти будь-якої згадки слова «федеральний» в тексті цього договору, наполягаючи на варіанті «тісний союз» («ever closer union»)¹⁰. Проте в 2015–2016 роках колишній прем'єр-міністр Великобританії Д. Кемерон висловив ініціативу щодо звільнення Великої Британії від прагнення до «ever closer union» із народами Європи. У цьому контексті слід зазначити, що ще в червні 2014 року європейські лідери офіційно заявили, що «концепція «ever closer union» передбачає різні шляхи інтеграції для різних країн, дозволяючи тим, хто хоче поглибити інтеграцію, рухатися вперед, дотримуючись при цьому бажання тих, хто не хоче заглиблюватися далі»¹¹.

Концепція функціоналізму полягає в тому, що створення наднаціонального об'єднання відбувається для задоволення спільних інтересів держав у певних сферах. Засновником і одним з головних прихильників функціонального підходу вважається Д. Мітрані. Вчений вважав, що «відправною точкою повинно бути не питання ідеальної форми устрою міжнародного співтовариства, а питання основних функцій цієї спільноти. Функціональні підходи до світової політики, у тому числі до європейської інтеграції, об'єднуються навколо чіткої програми, в основі якої лежить пріоритет людських потреб і суспільного блага на противагу ідеї недоторканності національної держави або панування певної ідеології»¹². Д. Мітрані зазначав, що цілі міжнародного уряду не відрізняються від цілей національного уряду. Основна мета обох урядів полягає у двох пріоритетних напрямках: по-перше, створення рівності перед законом для всіх членів спільноти і, по-друге, створення відповідних умов життя для всіх цих членів, запровадження принципів справедливості, соціального права¹³.

Якщо федералізм і функціоналізм зобов'язані своєму виникненню бажанню серед груп інтелігенції рухатися до більш мирної форми світової політики, то неофункціоналізм був продуктом нових соціальних наукових настроїв, які з'явилися в Сполучених Штатах після Другої світової війни¹⁴. У Європі поява «неофункціоналізму» було пов'язана з періодом так званого «євроентузіазму» в 60–70-х роках ХХ століття. Найбільший внесок у становлення і розвиток цієї теорії внесли такі вчені, як Е. Хаас, Л. Ліндберг, А. Етзоні. Послідовність і структура інтеграційного процесу за концепцією «неофункціоналізму» передбачають створення системи потужних центральних інститутів і поступову передачу державами-учасниками належного їм суверенітету на рівень Співтовариства загалом. При цьому і держави-учасники, і їхні уряди розглядаються неофункціоналістами як такі, що грають в цьому процесі дуже пасивну роль і не виділяються із загальної маси діючих осіб. Комісія ЄС, навпаки, є активним організатором і натхненником інтеграційного процесу, а організовані групи, партії та політичні еліти виконують роль своєрідного «каталізатора» інтеграції¹⁵. Дійсно, роль Комісії ЄС як наднаціонального органу досить важлива у процесі економічної інтеграції. Наприклад, у сфері регулювання інвестиційної діяльності політика Комісії ЄС спрямована на забезпечення інвесторам та інвестиціям ЄС доступу до ринків, а також правової визначеності та стабільного, передбачуваного, справедливого та належного чином врегульованого середовища, яке забезпечить ведення бізнесу. Вона також має контрольні повноваження. Так, у червні 2015 р. Комісія ЄС розпочала перший етап ініціювання проваджень відповідно до ст. 258 Договору про функціонування ЄС відносно 5 держав – членів ЄС, надіславши їм офіційне попередження щодо припинення двосторонніх інвестицій-

⁹ Яковюк І.В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : автореф. дис. ... д. ю. н. : спец. 12.00.01 та 12.00.11 / І.В. Яковюк ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2014. – С. 13.

¹⁰ Дульський І.В. Федералізм и функционализм в теории европейской интеграции / И.В. Дульський // Вестник Южно-Уральского государственного университета : Серия Право. – 2010. – Выпуск 22. – № 18. – С. 12

¹¹ Douglas-Scott S. Explaining the EU deal: an "ever closer union" / S. Douglas-Scott / Full Fact website [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fullfact.org/europe/explaining-eu-deal-ever-closer-union>.

¹² Дульський І.В. Федералізм и функционализм в теории европейской интеграции / И.В. Дульський // Вестник Южно-Уральского государственного университета : Серия Право. – 2010. – Выпуск 22. – № 18. – С. 12.

¹³ Popoviciu A.C. David Mitranu and Functionalism. The Beginnings of Functionalism. Revista Romana de Geografie Politica, Year XII / A.C. Popoviciu. – № 1. – May 2010. – P. 164.

¹⁴ Theories of European Integration Basingstoke: Macmillan and New York : St. Martin's Press, 2000. – P. 50.

¹⁵ Лепешков Ю. Межгосударственная интеграция в рамках Европейского союза: некоторые вопросы теории / Ю. Лепешков // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2001. – № 1. – С. 6.

них договорів, укладених з іншими державами – членами ЄС¹⁶. Зовсім протилежного підходу щодо природи інтеграції та ролі держав-членів у цьому процесі дотримуються прихильники міждержавного підходу інтеграції, зокрема С. Хоффман, Е. Моравчік та Д. Пучала. Науковці акцентували увагу на центральній ролі держав в інтеграційному процесі, з огляду на зіткнення національних інтересів¹⁷. Представники міждержавного підходу вважають, що динаміка розвитку ЄС перебуває під контролем його держав-членів і процес інтеграції буде прогресувати доти, поки держави – члени ЄС бажають робити це. Національні уряди можуть визначати і контролювати терміни та умови функціонування ЄС через періодичні міждержавні конференції і через діяльність формальних (Ради ЄС) та неформальних (Європейської ради) міждержавних інститутів, які ще з початку процесу інтеграції контролюють і скеровують інтеграційні процеси¹⁸.

Вважаємо, що євроінтеграція здійснювалась, зокрема, на основі функціонального підходу – регулювання спільних питань, а саме досягнення загального блага для держав – членів Співтовариства та, відповідно, народів Європи. Практично кожен акт первинного чи вторинного права ЄС містить у своїй преамбулі певні спільні завдання, які мають вирішитися завдяки ухваленню та втіленню в життя цього документу. Це стосується й актів щодо регулювання інвестиційної діяльності в ЄС.

Так, наприклад, преамбула Директиви Ради (88/361/ЄЕС) «Щодо імплементації статті 67 Договору» від 24 червня 1988 року містить такі положення: «<...> широкомасштабні короткострокові рухи капіталу в або з третіх країн можуть серйозно порушити валютну чи фінансову ситуацію держав-членів чи спричинити серйозні стреси на фондових ринках; <...> такі події можуть підтвердитися як шкідливі для цілісності європейської валютної системи, для звичайних операцій внутрішнього ринку і для прогресивних досягнень економічного і валютного союзу; <...> таким чином, доцільно створювати належні умови для узгоджених дій держав-членів у разі підтвердження їх необхідності»¹⁹.

У преамбулі до Директиви Ради «Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів» від 10.05.1993 р. № 93/22/ЄЕС вказані, зокрема, такі причини ухвалення акту:

- фірми, які надають інвестиційні послуги, охоплені цією Директивою, повинні мати ліцензію, що надається їхніми державами походження, з метою захисту інвесторів та стабільності фінансової системи;
- необхідно з метою захисту інвесторів гарантувати внутрішній нагляд кожної фірми або через двоосібне управління, або, якщо цього не вимагається цією Директивою, через інші механізми, що забезпечують еквівалентний результат;
- для того, щоб захистити інвесторів, право власності інвестора та інші подібні права щодо цінних паперів, а також його права щодо фондів, довірених фірмі, вони повинні бути захищені таким чином, щоб їх відрізняли від прав фірми;
- з метою захисту інвесторів доцільно врахувати різноманітні вимоги щодо захисту різних категорій інвесторів та рівнів професійної кваліфікації;
- держава-член не може обмежувати право інвесторів, які постійно проживають або засновані у цій державі-члені, скористатися будь-якою інвестиційною послугою, наданою інвестиційною фірмою відповідно до цієї Директиви, якщо вона розташована за межами тієї держави-члена та діє за межами тієї держави-члена²⁰.

Як бачимо, вищевказані нормативно-правові акти містять цілі їх ухвалення для задоволення спільних інтересів держав у інвестиційній сфері, що відповідає концепції функціоналізму.

¹⁶ European Commission – Press release. Commission asks Member States to terminate their intra-EU bilateral investment treaties / Official website of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5198_en.htm.

¹⁷ Мушак Н. Концептуальні засади європейської інтеграції у сфері транскордонного співробітництва / Н. Мушак // Віче. – 2015. – № 10. – С. 24

¹⁸ Fabbrini S. Executive Power in the European Union: The Implications of the Euro Crisis. Paper presented at the EU Studies Association 14th Biennial Conference, Boston, March 5-7, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eustudies.org/conference/papers/download/97>.

¹⁹ Council Directive of 24 June 1988 for the implementation of Article 67 of the Treaty (88/361/EEC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31988L0361&qid=1422435382523&from=EN>.

²⁰ Council Directive 93/22/EEC of 10 May 1993 on investment services in the securities field [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1993L0022:19980926:EN:PDF>.

Слід зазначити, що інвестиційна діяльність була фактором і валютної інтеграції ЄС як невід'ємного елементу економічної інтеграції. З 1 січня 1999 р. у ЄС була запроваджена єдина валюта ЄКЮ (European Currency Unit), що стала офіційною валютою 11 держав-членів. Це означало передачу в спільне відання держав – членів ЄС, що створили єдину валютну систему, однієї з ключових сфер здійснення державного суверенітету. З 1 січня 2002 р. дванадцять держави-членів ввели в готівковий обіг єдину валюту – євро (банкноти і валюти), яка поступово замінила національні грошові одиниці²¹. Перевага загальної для всіх держав-членів ЄС валюти пов'язана з тим, що вона покликана ліквідувати ризики зміни курсів валют для інвесторів, оскільки знижуються витрати на банківські операції і страхування від ризиків, пов'язаних зі зміною валютних курсів. Це суттєво полегшує планування інвестування. Також ЄС став більш привабливим для іноземних інвесторів, оскільки для прямих іноземних інвестицій привабливими є держави зі стабільною валютою. До цього національні валюти деяких держав, особливо середземноморських, були досить нестабільними, відбувалися періодичні коливання курсу.

Таким чином, оскільки завдяки інвестиціям забезпечується економічне зростання держав – членів ЄС, т цьому питанню ще із самого початку створення ЄС приділялася значна увага. Римський договір встановлював поступове скасування обмежень руху капіталу, невід'ємною складовою частиною якого є інвестиційна діяльність. На прикладі регулювання останньої можливо зазначити, що європейська економічна інтеграція в ЄС здійснювалась, зокрема, на основі функціонального підходу – регулювання спільних питань, а саме досягнення загального блага для держав – членів ЄС та, відповідно, народів Європи.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню інвестиційної діяльності як фактора європейської економічної інтеграції. Автором проаналізовані «позитивний» та «негативний» типи інтеграції, наведено відповідні приклади їх реалізації у сфері інвестиційної діяльності. Також досліджені такі концепції, як федералізм, функціоналізм, неофункціоналізм і міждержавний підхід. На прикладі регулювання інвестиційної діяльності в ЄС аргументовано, що європейська економічна інтеграція здійснювалась, зокрема, на основі функціонального підходу.

Summary

The article deals with the analysis of investment activity as a factor of European economic integration. The author analyzed the positive and negative types of integration, provides examples of their implementation in the field of investment. Also he explores such concepts such federalism, functionalism, neofunctionalism and intergovernmental approach. By using the example of regulation of investment activity in the EU, the author argues that European integration was carried out, in particular, on the basis of functional approach.

Використана література:

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 40. – Ст. 527.
2. The Schuman Declaration – 9 May 1950. Official website of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en.
3. Мушак Н.Б. Концептуальні засади європейської інтеграції у сфері транскордонного співробітництва / Н.Б. Мушак // Віче. – 2015. – № 10. – С. 22–26.
4. Treaty establishing the European Economic Community (Rome, 25 March 1957) / EUR-Lex [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3Axy0023>.
5. Костюченко Я.М. Етапи європейської економічної інтеграції / Я. М. Костюченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 99(2). – С. 135–141.

²¹ Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : [монографія] / І.В. Яковюк, Т.М. Анакіна, О.Я. Трагнюк, Т.В. Комарова ; за ред. І.В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – С. 153.

6. Беренда С.В. Экономическая интеграция Украины в условиях реализации биполярной концепции / С.В. Беренда // Бизнес Информ. – 2014. – Вып. 3. – С. 26–32.
7. Дульский И.В. Федерализм и функционализм в теории европейской интеграции / И.В. Дульский // Вестник Южно-Уральского государственного университета : Серия Право. – 2010. – Выпуск 22. – № 18. – С. 10–14.
8. Яковюк І.В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : автореф. дис. ... д. ю. н. : спец. 12.00.01 та 12.00.11 / І.В. Яковюк ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2014. – 44 с.
9. Douglas-Scott S. Explaining the EU deal: an “ever closer union” / Full Fact website. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fullfact.org/europe/explaining-eu-deal-ever-closer-union>.
10. Popoviciu A.C. David Mitrany and Functionalism. The Beginnings of Functionalism. Revista Romana de Geografie Politica, Year XII / A.C. Popoviciu. – № 1. – May 2010. – P. 164.
11. Theories of European Integration Basingstoke: Macmillan and New York: St. Martin’s Press, 2000. – 232 p.
12. European Commission – Press release. Commission asks Member States to terminate their intra-EU bilateral investment treaties / Official website of the European Union – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5198_en.htm.
13. Лепешков Ю. Межгосударственная интеграция в рамках Европейского союза: некоторые вопросы теории / Ю. Лепешков // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2001. – № 1. – С. 3–9.
14. Fabbrini S. Executive Power in the European Union: The Implications of the Euro Crisis. Paper presented at the EU Studies Association 14th Biennial Conference, Boston, March 5-7, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eustudies.org/conference/papers/download/97>.
15. Council Directive of 24 June 1988 for the implementation of Article 67 of the Treaty (88/361/EEC) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31988L0361&qid=1422435382523&from=EN>.
16. Council Directive 93/22/EEC of 10 May 1993 on investment services in the securities field [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1993L0022:19980926:EN:PDF>.
17. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : [монографія] / І.В. Яковюк, Т.М. Анакіна, О.Я. Трагнюк, Т.В. Комарова ; за ред. І.В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – 208 с.

Богдан Стрілець,

*аспірант кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Київського університету права Національної академії наук України*